

Puheenvuoro

Tutkimus ja tavoitteenasettelu hirvikantojen säätelyssä

Photo Asko Hämäläinen

Ihmisen suora ja välillinen toiminta on säädellyt hirvikantojen kokoa pitkään niin Suomessa kuin lähialueillammekin. Tärkeimpiä hirvikantojen koon vaihteluihin vaikuttavia tekijöitä ovat olleet suurpetojen määrä, metsästys ja metsänhoidon menetelmät. Suomelle ja Skandinavialle tunnusomainen hyvin organisoitu riistahallinto ja metsästyskulttuuri mahdollistavat hirvikantojen tehokkaan säätelyn. Yhteistä meille ja naapurimaille on metsästäjien vapaaehtoisuuteen perustuva kannan säätelyjärjestelmä, jossa metsästäjät tekevät itsenäisesti päätöksen anomiansa lupien määräästä. Suomessa hallinto mahdollistaa pyyntilupien määrän rajoittamisen siten, että kannan koko ei laske kannan elinvoimaisuutta vaarantavan tason alapuolelle. Vaikuttaminen hirvikannan rakenteeseen tai alueelliseen tiheystavoitteeseen perustuu pääosin metsästäjien vapaaehtoisuuteen ja intressiryhmien välisen tavoitteenasettelun onnistumiseen.

Vapaaehtoiseen metsästyksen pohjaavalle hirvikannan säätelymallille ei korvaajaa ole löydetty, eikä kustannuksiltaan ja toimivuudeltaan muita realistisia keinoja liene olemassakaan. Metsästäjät ovat ottaneet hoitaakseen tärkeän yhteiskunnallisen tehtävän hirvieläinkantojen säätelijänä harrastuksensa kautta. Metsästäjät eivät kuitenkaan aseta tavoitteita harrastukselleen ainoastaan omista lähtökohdistaan, vaan anottavien pyyntilupien määrään vaikuttaa paljon hirvien aiheuttamien liikenne- ja metsävahinkojen määrä. Hirvijahdin yhteydessä kerätään myös valtava määrä tietoa kannan säätelyn ja tutkimuksen käyttöön. Tilanne on mielenkiintoinen – harva harrastus, jossa harrastajien päätavoite ei ole yhteiskunnallisen palvelun tuottaminen, huomioi yhteiskunnan tarpeet näin voimakkaasti omassa toiminnassaan. Verrattuna hirven biologiaan, hirven metsästäjää, hänen motiivejansa ja sielunmaisemaansa on tutkittu suhteellisen vähän. Tilanne näyttää kuitenkin olevan ilahduttavasti korjautumassa – tarve tutkimustiedolle ja etenkin sen soveltamiselle tuskin vähenee lähivuosina.

Vaikka vapaaehtoisuus on luontevaa hirvikantojen säätelyssä, tasapuolisuus hirven metsästyksessä saaduissa hyödyissä samoin kuin hirven

aiheuttamissa vahingoissa on vaikea saavuttaa. Pitkät jalat kuljettavat hirvet nopeasti alueille, jossa niillä on parhaat saatavilla olevat luontaiset tai ihmisen muokkaamat ympäristöolosuhteet. Etenkin vuodenaikaisen liikkumisen vaikutukset näkyvät niin saalismäärien kuin vahinkojenkin alueellisena vaihteluna. Samansuuruisen hirvitiheyden saavuttaminen läheisillekin alueille voi olla erittäin vaikeaa. Uudet satelliittipaikannustekniikkaan perustuvat pannoitukset on mahdollisuus kerätä kaivattua, yksityiskohtaista lisätietoa hirvien liikkumisesta ja suhteesta ympäristöön. Vaikka yksittäisten eläinten kulkusuunnista voi olla vaikea tehdä yleistyksiä koskien muita eläimiä etenkin muilla alueilla, tuottaa radiolähetinseuranta arvokasta tietoa hirvien liikkumisesta erilaisissa ympäristöolosuhteissa ja suhteessa esim. tieverkostoon.

Hirven ja myös pienempien hirvieläinten sosioekonominen rooli maaseudulla ja mahdollisena elinkeinona puhuttaa yhä enemmän. Hirveen liittyvien hyötyjen ja haittojen tasapainoilu tulee tässäkin hyvin esille. Riittävän tiheä hirvikanta pitää hirseureuita ja edelleen metsästyssureuita vireänä hirvikannan säätelyn tarpeen ja metsästysmahdollisuuden kautta. Toiminta heijastuu usein positiivisesti myös muuhun alueen yhteisöön. Hirvi on etenkin keskieuropalaiselle metsästäjälle suurikokoinen ja eksoottiseksi koettu saalis, mikä mahdollistaa hirveen kohdistuvan metsästysturismin kehittämisen. Toisaalta säätelyn tarve metsävahinkojen pitämiseksi kohtuullisina on merkittävä rajoite laajamittaiselle hirveen suuntautuneelle metsästysturismille. Yhteinen alueidenkäytön suunnittelu ja erilaisten ratkaisumallien selvittäminen voi tuoda uusia, luovia ratkaisuja myös näihin kysymyksiin.

Vastaavia ristikkäisiä koettuja hirvitiheystavoitteita liittyy myös hirven rooliin osana ravintoverkkoaan. Ekologisena avainlajina hirvellä on merkittävä osa metsäekosysteemeissä. Usein tuodaan esille ympäristön kantokykyyn nähden liian runsaiden hirvikantojen vaikutus luonnon, erityisesti kasvillisuuden lajiston monimuotoisuuteen. Monimuotoisuuteen kuuluu yhtä lailla se, että hirven merkitys ylempänä ravintoketjussa oleville suurpedoille ja näiden vaikutuksille myös muihin saalislajeihinsa huomioidaan. Tämä nostaa keskustelun hirvi- ja hirvieläintiheyden merkityksestä uuteen asiayhteyteen, jossa arvioidaan suurpetokantojen kokoa ja levittäytymistä myös kansainvälisestä suojelunäkökulmasta eikä ainoastaan kansallisista hyöty- tai haittanäkökohdista.

Keskustelua hirvikantojen tiheydestä ja niiden ympäristövaikutuksista vaikeuttaa usein ilmiöiden monimittakaavaisuus, tilanne- ja näkökulmasidonnaisuus. Esimerkiksi tiheän ja harvan hirvikannan ero, samoin kuin normaalin ravinnonkäytön ja metsävahingon määrittäminen ovat aina tilanteeseen ja paikkaan sidottuja ja merkitsevät näiden termien käyttäjille eri asioita. Tutkittu tieto intressiryhmien näkökulmista ja asenteista voi auttaa tunnistamaan näkemysten kirjoja ja erottamaan yksittäiset, joskus äännekkäätkin mielipiteet ryhmässä yleisinä esiintyvistä näkemyksistä. Näin tutkimukset voivat osaltaan helpottaa kompromissien löytämistä ja yhteisten tavoitteiden määrittelyä. Ollakseen realistisia, useimmissa hirvikannan hoitoon ja säätelyyn liittyvissä päätöksissä on otettava huomioon hirven biologia. Yhtä lailla hirvikantaan liittyvään tavoitteenasetteluun vaikuttavat muutokset metsästäjäkunnassa, maanomistusoloissa, metsätaloudessa, liikenteessä, metsän virkistyskäytössä ja yhteiskunnassa yleensä. Päätöksenteko myös riista-asioissa siirtyy yhä enemmän paikallistasolle, mikä mahdollistaa alueellisten erityispiirteiden huomioimisen tavoitteenasettelussa. Tiedon, tuen ja työkalujen tuottaminen näihin keskusteluihin ongelmatilanteita ja ratkaisumalleja jäsentämällä on tärkeä tehtävä niin ekologiselle kuin yhteiskunnallisellekin riistan tutkimukselle.